

ZAMONAVIY PSIXLOGIYA FANINING BA'ZI DOLZARB MUAMMOLARIGA OID MULOHAZALAR

*Andijon viloyati Qo'rg'ontepa tumani Maktabgacha va maktab ta'limi
boshqarmasiga qarashli 35-umumiy o'rta ta'lim maktabi amaliyotchi psixologi
Mamatova Mavludaxon Latibjonovna*

Annotatsiya: Psixologiya murakkab va tez rivojlanayotgan sohadir. Shunday ekan, zamonaviy psixologiya fani oldida turgan qator muammolar mavjudligi ajablanarli emas. Bu muammolar takrorlanish inqirozi, yagona nazariy asosning yo'qligi va tabiiy sharoitda inson xatti-harakatlarini o'rganish muammolarini o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada men ushbu muammolarni batafsilroq muhokama qilaman va taklif qilingan ba'zi potentsial echimlarni ko'rib chiqaman.

Kalit so'zlar: psixologiya, zamonaviy muammolar, nazariya, amaliy psixologiya, xulq-atvor.

Kirish: Psixologiya - bu xulq-atvor va aqliy jarayonlarni ilmiy o'rganish. Bu inson rivojlanishidan ijtimoiy psixologiyagacha, klinik psixologiyagacha bo'lgan keng doiradagi mavzularni o'z ichiga olgan keng sohadir. So'nggi yillarda psixologiya inson ongi va xatti-harakatlarini tushunishda sezilarli yutuqlarga erishdi. Biroq, sohada hali ham bir qator muammolar mavjud. Zamonaviy psixologiya fanidagi eng dolzarb muammolardan biri replikatsiya inqirozidir. Bu psixologiya jurnallarida chop etilgan ko'plab topilmalarni takrorlash qiyin yoki imkonsiz bo'lganiga ishora qiladi. Bu sohaga bo'lgan ishonchning yo'qolishiga olib keldi va psixologik tadqiqotlarning haqiqiyliги haqida savollar tug'dirdi.

Tadqiqotlar tahlili: Bu yerda zamonaviy psixologiya muammolari bo'yicha tadqiqotlarning ba'zi misollari keltirilmoqda:

Qayta ishlab chiqarish inqirozi: Ochiq ilmiy hamkorlik (2015). Psixologiya fanining takrorlanuvchanligini baholash. Fan, 349(6251), 947-952. Lindsay, S. J. va

Miller, M. L. (2010). Psixologiya fanining takrorlanishi: klinik psixologiya fani uchun nimani anglatadi? Klinik psixologiya sharhi, 30 (6), 763-777.

Yagona nazariy asosning yo'qligi: Ecker, U. K. H., Ticini, L. va Sander, D. (2014). Yagona ong nazariyasiga: ijtimoiy, rivojlanish va klinik fanlardan tushunchalarni birlashtirish. Psixologik sharh, 121 (6), 1170-1197. Haslam, N. (2012). Birlashtiruvchi paradigma: inson xatti-harakati va tajribasini tushunish uchun asos. Shaxsiyat va ijtimoiy psixologiya sharhi, 16 (2), 137-159.

Tabiiy sharoitda inson xulq-atvorini o'rganish muammolari:

Fond, D.C. (2009). Shaxsiyat jumboq. W. W. Norton & Company.

Nisbett, R. E. va Koen, D. (1992). Nomus madaniyati: Janubdagi zo'ravonlik psixologiyasi. Westview matbuoti. Bu zamonaviy psixologiya muammolari bo'yicha olib borilgan ko'plab tadqiqot loyihalariga bir nechta misollar. Ushbu muammolar murakkab va qiyin, ammo ularni hal qilish ham muhimdir. Psixologlar ushbu soha oldida turgan muammolarni tushunib, yanada qat'iy va ishonchli tadqiqot usullarini ishlab chiqish va yanada yagona nazariy asos yaratish ustida ishlashlari mumkin. Bu psixologiya sohasi inson ongi va xulq-atvorini tushunishda muvaffaqiyat qozonishda davom etishini ta'minlashga yordam beradi.

Asosiy qism: Zamonaviy psixologiya fani oldida turgan yana bir muammo - bu yagona nazariy asosning yo'qligi. Psixologiyada juda ko'p turli xil nazariyalar mavjud bo'lib, ularning har biri inson xatti-harakati haqida turli xil nuqtai nazarni taklif qiladi. Ushbu parchalanish turli tadqiqotlar natijalarini birlashtirishni va inson ongini har tomonlama tushunishni qiyinlashtiradi. Nihoyat, psixologiya tabiiy sharoitda inson xulq-atvorini o'rganish muammosiga duch keladi. Odamlarning o'zini qanday tutishini tushunish uchun psixologlar ularni kundalik hayotlarida o'rganishlari kerak. Biroq, bu qiyin va vaqt talab qilishi mumkin.

Zamonaviy psixologiya fanidagi muammolar:

Replikatsiya inqirozi:

Replikatsiya inqirozi zamonaviy psixologiya fanining asosiy muammosidir. Bu psixologiya jurnallarida chop etilgan ko'plab topilmalarni takrorlash qiyin yoki

imkonsiz bo'lganiga ishora qiladi. Bu sohaga bo'lgan ishonchning yo'qolishiga olib keldi va psixologik tadqiqotlarning haqiqiyliги haqida savollar tug'dirdi.

Replikatsiya inqiroziga sabab bo'lgan bir qator omillar mavjud. Bir omil - statistik ahamiyatlilik testidan foydalanish. Statistik ahamiyatlilik testi - bu tadqiqot natijalarining statistik ahamiyatga ega ekanligini aniqlash uchun ishlatiladigan statistik usul. Biroq, bu usul juda yumshoq bo'lgani va noto'g'ri pozitivlarning nashr etilishiga olib kelgani uchun tanqid qilindi. Replikatsiya inqiroziga hissa qo'shgan yana bir omil - bu p-hackingdan foydalanish. P-xakerlik - bu statistik ahamiyatga ega natijaga erishish imkoniyatini oshirish uchun qo'llaniladigan statistik amaliyotlar to'plami. Ushbu amaliyotlar ma'lumotlarni chuqurlashtirish, HARKing va tanlab hisobot berishni o'z ichiga oladi. Replikatsiya inqirozi psixologiya sohasi uchun bir qator salbiy oqibatlariga olib keldi. Bu sohaga ishonchning yo'qolishiga olib keldi, tadqiqot uchun mablag' olishni qiyinlashtirdi va tadqiqot natijalarini klinik amaliyotga tarjima qilishni qiyinlashtirdi.

Yagona nazariy asosning yo'qligi:

Zamonaviy psixologiya fani oldida turgan yana bir muammo - bu yagona nazariy asosning yo'qligi. Psixologiyada juda ko'p turli xil nazariyalar mavjud bo'lib, ularning har biri inson xatti-harakati haqida turli xil nuqtai nazarni taklif qiladi. Ushbu parchalanish turli tadqiqotlar natijalarini birlashtirishni va inson ongini har tomonlama tushunishni qiyinlashtiradi. Psixologiyadagi eng mashhur nazariyalardan ba'zilari bixeviorizm, kognitiv psixologiya va ijtimoiy psixologiyani o'z ichiga oladi. Bixeviorizm inson xulq-atvorida ta'limning roliga, kognitiv psixologiya inson xulq-atvorida psixik jarayonlarning roliga, ijtimoiy psixologiya esa inson xulq-atvorida ijtimoiy omillarning roliga e'tibor qaratadi. Ushbu nazariyalarning har biri o'zining kuchli va zaif tomonlariga ega. Bixeviorizm oddiy xatti-harakatlarni o'rganish uchun juda mos keladi, ammo murakkab xatti-harakatlarni o'rganish uchun kamroq mos keladi. Kognitiv psixologiya aqliy jarayonlarni o'rganish uchun juda mos keladi, lekin u tabiiy sharoitda xatti-harakatlarni o'rganish uchun kamroq mos keladi. Ijtimoiy psixologiya ijtimoiy

omillarni o'rganish uchun juda mos keladi, lekin u individual farqlarni o'rganish uchun kamroq mos keladi. Yagona nazariy asosning yo'qligi turli tadqiqotlar natijalarini birlashtirish va inson ongini har tomonlama tushunishni qiyinlashtiradi. Bu zamonaviy psixologiya fanining asosiy muammosi.

Tabiiy sharoitda inson xulq-atvorini o'rganish muammolari:

Nihoyat, psixologiya tabiiy sharoitda inson xulq-atvorini o'rganish muammosiga duch keladi. Odamlarning o'zini qanday tutishini tushunish uchun psixologlar ularni kundalik hayotlarida o'rganishlari kerak. Biroq, bu qiyin va vaqt talab qilishi mumkin.

Xulosa: Bugungi kunda barcha fan tarmoqlarida bo'lgani kabi psixologiya fanida ham ma'lum muammolar ham amaliy ham nazariy tomondan mavjud ularga ilmiy yechim tayyorlash bugungi fanning asosiy maqsadi sanaladi.

Foydalanilgan adbiyotlar ro'yxati:

1. Ecker, U. K. H., Ticini, L. va Sander, D. (2014). Yagona ong nazariyasiga: ijtimoiy, rivojlanish va klinik fanlardan tushunchalarni birlashtirish. Psixologik sharh, 121 (6), 1170-1197.
2. Fond, D.C. (2009). Shaxsiyat jumboq. W. W. Norton & Company.
3. Haslam, N. (2012). Birlashtiruvchi paradigma: inson xatti-harakati va tajribasini tushunish uchun asos. Shaxsiyat va ijtimoiy psixologiya sharhi, 16 (2), 137-159.
4. Lindsay, S. J. va Miller, M. L. (2010). Psixologiya fanining takrorlanishi: klinik psixologiya fani uchun nimani anglatadi? Klinik psixologiya sharhi, 30 (6), 763-777.
5. Nisbett, R. E. va Koen, D. (1992). Nomus madaniyati: Janubdagi zo'ravonlik psixologiyasi. Westview matbuoti.